КАПІТАЛІСТИЧНА СИСТЕМА ПРОДУКЦІЇ.

КАРОЛЬ КАВЦКИЙ.

В середних віках ремесла розвивали ся що раз більше, і в лоні суспільности зростав безустанно поділ праці. Наприклад, ткацтво поділило ся на три окремі фахи — на виріб полотна, сукна і шовкових матерій; декотрі роботи злучені з ткацтвом, наприклад, стрижене овець і виріб з вовни сукна стали цілком окремими фахами. Зростала вправа робітників, а способи і прилади праці значно поліпшили ся. Рівночасно, завдяки поліпшеню средств комунікації особливо завдяки розвиненій будові кораблів, підносила ся і торговля.

Перед чотириста роками цвили ремесла; також була тоді епохова хвиля для розвитку торговлі. Відкрито морську дорогу до краю невичерпаних богацтв — Індій; відкрито Америку з невичерпаними богацтвами золота і срібла. Европа прямо зістала залита богацтвами, котрі здобули в нововідкритих краях европейські авантурники, торговлею, ошуством і рабунком. Львина пайка тих богацтв дістала ся до рук великих купців, котрі мали власні кораблі і були в стані обсадити їх численною і відважною залогою, яка не числила ся з нічим.

В тім самім обсягу часу повстала новітна централізована бюрократична і мілітарна держава. Вона мала на початку форму абсолютної монархії. Та держава відповідала потребам розвиваючої ся кляси капіталістів і знов сама потребувала їх помочи. В виду розвою товарової продукції новітна держава опираєть ся не на особистих услугах, але на грошевих приходах. Нічого отже ту дивного, що монархи боронили і заступали купців, капіталістів, т. є. тих, котрі привозили до краю гроші. Через вдячність за ту опіку, капіталісти жичили монархам і державам гроші, ставали їх вірителями, і через те робили їх зависимими від себе. Постепенно капіталісти почали примушувати державну власть служити їх інтересам, як: обезпечене і розвій доріг, збудоване і удержуване заморських кольоній, війни з небеспечними конкурентами і т. п.

Ріжні "букварі" економії твердять, що жерелом капіталу була ощадність. Однак як бачимо, то жерело було иншого рода. Найбільші богацтва капіталістичних народів повстали з кольоніяльної політики (т. є. загарбуваня чужих країв), в наслідок морських розбоїв, контрабанди, торговлі невільниками і торговельних воєн. Історія тих народів аж до найновійших часів обильна в приміри таких способів "ощадности" капіталу, а державна поміч показала ся дуже пожиточна при тій "ощадности".

Нові відкритя і нові торговельні дороги не лише збогатили купців, понад се, вони поширили ринок збуту для промислу европейських народів, котрі були в посіданю морських доріг; особливо вплинуло то на промисловий розвій Англії, котра стала королевою моря. Ремесло не могло вдоволити так скоро зростаючим вимогам ринку; масовий збут вимагав і масової продукції; великий ринок вимагав такої продукції котра цілком примінила би ся до його вимог, т. є. котра була би зависима від купців.

В інтересі купців було займити ся їм самим масовою продукцією, відповідаючою великому ринкови; вони мали в своїх руках грошеві средства для закупна всего, що було потрібне при витворі як сирих матеріялів, приладів, варстатів і робочої сили; ходило лише о то, де найти послідну. В Европі вже не було на продаж невільників; знав робітник, котрий був в посіданю средств продукції, або зависимий від родини, котра посідає ті сердства, не продає своєї робочої сили; він водить працювати для себе або родини так, щоби весь витвір його праці оставав власністю його або родини. Він продає витвір своєї праці, але не свою робочу силу. Підчеркнемо ту одну увагу: те треба уживати виразу: "Продавати працю", бо праця, як ділане не може бути продана. Виразу "праця" уживаєть ся часом не лише в значіню діланя, але також для означеня результатів того діланя, т. є. витвору праці, знов часом в означеню робочої сили внутрішним виразом котрої є праця. То ріжноманітне примінене слова "праця" позволяє економістам котрих бажанем є удержати в несьвідомости робітників і дрібних селян на мішанину найбільше ріжнородних річий.

Але вернім ся до нашого купця, занятого гляданем робітників. Йому не повело ся з властителями дрібних підприємств і їх родин; він мусить шукати таких робітників, котрі не мають средств продукції, котрі не мають нічого крім своєї убогої сили і мусять, щоби жити, тут продавати. Розвій товарової продукції і приватної власности вже витворив як бачилисьмо певне число тих вивлащених. На початку їх небогато, але і ті, о скільки не належали до якої будь родини, котра має власне господарство, були то по більшій части або люди нездібні до праці — старці, каліки, хорі, або люди, котрі сторонили від праці — ріжного рода злочинці і обманці. Число дійсно свобідних не маючих нічого робітників було дуже мале.

Щасливий случай хотів, що власне в пору, коли між купцями більшав попит на робітників, цілі маси тих послідних зістали позбавлені майна, викинені на брук, де богаті торговці могли їх найти без найменшого труду. То явище було також наслідком розвою товарової продукції, побільшеня ся ринку збуту на вироби міського промислу відбило ся на рільництві. В містах більшав попит на средства поживи і на сирі матеріяли, як: дерево, вовна, лен і т. п. і в наслідок того рільна продукція почала також переміняти ся в продукцію товарову, обчислену на продаж. Селянин дістав до рук гроші, але то було його нещастем, бо збільшило захланність його визискувачів - дідичів і пануючих. Доки надвишка продуктів селянина складала ся з природних плодів, властитель землі забирав від него тільки продуктів, кілько сам міг спожити; але з гроший все можна зробити ужиток і то тим ліпший, чим більше їх маєть ся. Чим більше ширшав для селянина ринок збуту, тим більше одержував він за свої товари гроший, тим безоглядніше обдирали його дідичі і монархи, тим більше підносили ся чинші і податки. Вкоротці панове перестали вдоволяти ся надвишкою, яку давала праця селянина-кріпака по відчисленю коштів удержаня; вони почали все більше гнобити селян, забираючи навіть часть того, що було необхідним для їх удержаня. Нічого тут дивного, що селян огорнув одчай, не один з них — кидав хату і землю і втікав до міста, особливо тоді, коли проби опору не вдавали ся і коли селянські повстаня зістали здавлені.

Причиняли ся до того ще й инші умови. Коли в містах повстала потерба промислової продукції на велику скалю, так само на селі виринула потреба великої продукції рільної. Дідичі пробували робити то саме на селі, що купці робили в містах; властитель земного обшару, котрий перед тим був, беручи загально, лише заможнійшим селянином, почав змагати ся, щоби поліпшити своє підприємство. Робочих сил йому не бракувало, бо зумів примусити селян до робленя панщини; впрочім нераз і не потребував нових робочих сил. Продукція вовни, або дерева, ховане худоби або лісова господарка вимагають богато менше робітників ніж рільництво; з тої причини, там де земські властителі переходили від рільної продукції до лісової або сіножатної, там певне число сільських робітників ставало непотрібним, але за се дідичі потребували тепер більше землі чим давнійше. Дійти до посіданя землі могли лише коштом околичних селян, отже мусіли їх вигнати, щоби поширити своє господарство. Не стрічали вони при тім сильного опору, отже розпочало ся на великі розміри вивлащуване або викидуване селян, котре тревало аж до кінця XVIII віку. В пору, коли купці богатіли, загарбуючи кольонії, шляхта і монархи робили маєтки, рабуючи власних підданих. Февдальні пани, так само як і купці не цофали ся перед ошуством і насильством, перед розбоєм і рабунком, щоби лише дійти до цілі. Історія показує нам ту цілком нові спроби ощадности.

Що мали почати з собою ті маси рільників, котрі або втікли перед панщиною і податками, або при помочи ошуства і насильства викинені зістали з хат і землі? На власну руку вони не могли нічого продукувати, бо не мали средств продукції, бо ті їм відобрано. Не могли вони достарчити на ринок жадних продуктів, отже не оставало їм нічого, як на тім ринку продати самих себе, продати на довший або коротший час одиноку вартісну річ яку мали — свою робочу силу. Одні з них стали рільними наємниками у того самого дідича, котрий ви кинув їх з землі; другі вступали до війська, щоби в войнах, ведених для рабунку, помагати тим панам, котрі їх самі обрабували; инші упали, стали жебраками і злочинцями. Але богато і то не найгірших, шукаючи праці, звернули ся до промислу.

Ремісники старали ся забезпечити себе при помочи цехів від напливу сьвіжих робочих сил, від нових конкурентів і то пхнуло робітничі маси в обійми купців, котрі шукали наємників до своїх підприємств. В такий спосіб вивлащене — так страшне як і кровава революція, якої другої не знає історія — сотворило підставу капіталістичного промислу, капіталістичного способу продукції. Однак, була се революція богатих і сильних проти слабих і убогих, і тому ту революцію прославляють як епоху гуманізму і визволеня духа з кайдан; нині найголоснійше прославляють ту епоху ті, котрі найгірше обурюють ся на революційні наміри суспільних демократів.

Необхідними умовами капіталістичної продукції на велику скалю було позбавлене великих робітничих мас приладів продукції, замінене їх в нічого не посідаючих людий — пролетарів. Економічний розвій в тім напрямі. Але розвиваючі ся і змагаючі ся на силах кляси, як звичайно, так і в тім случаю, не чекали бездільно аж економічний розвій зробить своє. Вони ужили насильства для оборони своїх інтересів для прискореня економічного розвою. І власне то насильство відограло ролю акушерки при народженю капіталістичного суспільства, появило ся в найогиднійшій і найстрашнійшій формі.

Амер. сенатор називає плян Плумба большевицьким.

ВАШІНҐТОН, 11 серпня. — Сенатор Маєр, промовляючи нині в сенаті до резолюції внесеної ним минувшого тижня, пятнував плян Плумба і схарактеризував стремліне юній боль шевицьким.

Сенатор Маєр говорив про "серіозні клопоти, загрожуючі країні".

"Вже тепер зелізнодорожники загрозили страйком як що не дістануть більше платні", сказав він.

"Я перший не годжу ся на під висшене їм платні. Підвишка не може бути оправдана. Зелізниці тепер понесли страту, яка має бути заплачена тими, що платять таксу. Побільшене платні зелізнодорожникам тільки причинить ся до побільшеня коштів на житеві средства.

Поруч з домаганем про побільшене платні, вони домагають ся, аби соціялізувати промисл. Се домагане рівнож загрожує країні великим лихом, наколи плян Плумба не буде признаний.

"Я не годжу ся на те, аби "большевичити" індустрію. На коли большевичити зелізниці, то се буде тільки перший клин.

"Се віддало би зелізниці в руки одиниць, котрі визначували би самі собі платню. Робітники тоді стали би абсолютними монархами і робили би, що їм забажалоб ся.

"Після "збольшевиченя" зелізниць ті самі люди зараз би домагали ся "збольшевиченя сталїної індустрії".

Широка пропаганда в тім на прямі давно вже провадить ся. Країна цілком зрусифікуєть ся, як що плян Плумба буде переведений в житє, — кінчив Маєр.

Положенє робітничої кляси в Індії.

НЮ ЙОРК, 13 серпня. — Певні дані про условини праці фабричних робітників в Індії дає кореспондент Джан Скор. Положенє робітничих мас сягає найвисшого степеня. В послідний раз ся справа була висьвітлена в дискусії в палаті громад над проєктом реформ.

Анґлійський секретар для Індії Монтеґю заявив, що робітники в ткацькім промислі в Бомбаю заробляють по 66 центів на тиждень. Довгота робочого дня виносить там 12 до 15 годин для мущин і 11 годин найменше для женщин, підчас коли діти понизше 14 літ мусять робити в фабриках найменше 6 годин денно.

ВЧЕРА І НИНІ.

МАКСИМ ҐОРКІЙ.

Вчерашній день, був днем Великої Фальші — послідний день її сили.

Цілими віками, чоловік, так як павук, пряв нитку за ниткою, старанно снуючи сильну павутину з осторожністю в продовж житя, оплодотворюючи її все більше і більше з фальшею і ненаситністю. Чоловік кормив ся тілом і кровю таких же подібних йому людий, вживши продукцію як орудіє боротьби з природою, стремлячи ся до власти над людьми, і ся цинічна фальшивість еще вчреа виглядала, як незмінна правда.

І ся вчерашня дорога привела людство до божевіля всеевропейської війни. Червоний промінь із сеї кошмари кинув сьвітло на всю бридку наготу стародавньої, вкоренившої ся фальші і нині ми видимо як весь сьвіт потряс ся до самих підвалин, розпадаючись на части. Його тайні і темні секрети відкрились, і навіть вчерашні сліпці відкрили свої очи і побачили перед собою все страхіте минувшого.

Нинішний день, є днем оцінки фальші, котра панувала вчера.

Могутня експльозія народного терпіня знищила показний спокій житя, і воно не може бути відбудоване знову в своїй старій формі. Весь той лад минувшини, еще не знищений, але він буде знищений завтра.

Нині скрізь панують в величезнім числі жорстокости і насильства, але се все натурально і зрозуміло. Чи се не натурально, що люди, будучи отроєні силою яду старого порядку — алькоголь і сіфіліс — не повинні бути великодушні? Чи не натурально, що люди крадуть — если злодійство було підвалиною вчерашнього закону? Чи не натурально є, що десятки, сотки тисяч людий можуть бути забиті, після того, як в продовж чотирох років ми привикли вбивати міліони? Вчерашне насінє принесло сегодня овочі. Нинішні дні є брутальні, але ся брутальність не є витвором нинішного дня. Злоба вийшла із сили людини і все прийшло до істнованя через людину. Проміж руїнами минувшини ясно видно всю силу, котра вязала їх до купи, і все, що лежало сховане під серцем від утисків, нині закликає до утиску.

Се є легко винайти причину в людині такій, якою вона є нині — чоловік є зеркало історії, голий як зьвір, палає вогнем запізнаного, безхосенного бажаня помсти.

Але ми повинні памятати, що день є дуже ясний, і через те тінь дуже темна Ми повинні зрозуміти, що осередок межи порохом а болотом із хаосу розруху нинішного дня вже почав величаву роботу для визволеня людства із сильної зелізної павутини минувшини, роботу, котра є трудна і болюча, як муки при новинах породах. Ми повинні відчувати, що ми є сьвідками смерти вчерашного зла, котре доживає свої останні години в купі з чоловіком вчерашнього дня.

Випало так, що народи виступивші до боротьби за тріюмф справедливости, опинились під проводом людий менше практичних і слабших борців — Росіянів, народу із країни, котра стояла далеко позаду економічно і культурно, народу, котрий перетерпів за свою минувшину більше ніж народи других країв. Тільки вчера еще цілий сьвіт дивив ся на него, як на — пів-дикуна, а нині майже умираючого з голоду, але ідучого сьміло вперед до побіди або смерти з запалом і мужеством старих потомлених борців.

Кождий, хто щиро вірить, що не побориме стремліне людства на зустріч свободи, краси і розумного житя, що се не пусті мрії, а що се є дійсна сила, котра сама може творити нову форму житя — всяка чесна людина повинна зрозуміти загальне значінє сеї акції, котра є виплекана найлучшими революціонерами Росії.

Акція, котра тепер йде в Росії, повинна бути розтолкована як величезна проба ввести в житє сповненя великих ідей і паролів, котрі були твором і пророцтвом великих народних учителів і вчених людий Европи.

Вчера европейські соціялістичні мислителі показували дорогу російському народови. Нині російський робітник бореть ся за тріюмф европейської думки.

І если чесні російські революціонери, невеликі числом, окружені ворогами і змучені голодом будуть задушені, консекценція із тої страшної катастрофи тяжко впаде на плечі всіх революціонерів з робітничої кляси цілої Европи.

Єсли ся катастрофа стане ся, то всякий той хто не відчуває, той хто не розуміє сеї страшної боротьби, яку ведуть робітники Росії день за днем, той заплатить за ню своєю кровю і своїм житєм.

Чесне серце не похитнеть ся, чесні думки не знають спокуси до компромісу, чесна рука не заперестане робити поки серце в грудях бєть ся. Російські робітники вірять, що їх брати по дусі, робітники инших країв, не позволять задушити російської революції, що вони не позволять воскресити минувшини, котра дістала смертельний удар і умираючи щезає, і котра щезне, если революційні мислителі Европи зрозуміють величезну вагу нинішного дня.

Пер. Волинець.

Голос Дебса з вязниці.

АТЛЯНТА, 14 серпня.— "Хочу укріпити в ваших головах той факт: Робітнича справа є властиво справою цілого людства і не буде ніколи залагоджена, если її самі робітники не залагодять. Капіталісти ніколи не залагодять її для вас. Політикери ніколи не залагодять її для вас. Вона зістане не полагодженою, доки її самі не полагодите. Так довго, як будете зносити істнуючі обставини, так довго вони зістануть незмінені. Лише коли з'єднаєте ся в цілім краю, коли представите одноцільний, клясово сьвідомий фронт економічно і політично, — нема такої сили на сьвіті, котра могла би станути межи вами і цілковитим вашим визволом".

Смерть Карнегого.

ЛЕНОКС, Масс., 11 серпня.— Звісний американський міліонер Андрю Карнеґі умер нині рано на пномонію.

І. О. З.

БЛУКАНИНА.

(Продовжене).

Остап встав з землі і вилез на борони, на яких сиділи брати.

— Ото дідьче якесь насіне, — з досадою воркнув Остап. Так смачно спав і на тобі. Якесь лихо як почало уганяти по моїй голові, то я гадав, що то хтось впустив на ню череду муравлів. Я почав обганятись тай на лихо зрушив колесницю, на котрій я сидів, і та викотилась з під мене. Я упав на якусь зелізяку тай так клуба натовк, що й ногою не рухну.

— Воно цікаво, що то за примха тобі по голові лазила, Остапе, — регочучись сказав Єфрем. — Візьми та посьвіти сірником, то ми й подивимось, що воно.

Товариші засьвітили і почали розглядати ся по стінах в куті де сидів передше Остап. По стінах в ріжних напрямах бігали маленькі сотворіня темно-жовтої краски, і було їх дуже богато.

— Оце так, — сьміявсь Єфрем, — се брат, курячі воші, ото нагнали тобі страху. Там за стіною мабуть є курник і вони почувши твоє хропіне, перелізли на сей бік подивитись, що за гості притрапились. Було не хропіти так голосно, то ми були досі вже спали. А то викликав вовка з ліса.

Всі сердечно сьміялись. Відтак розмістили ся на боронах оподалік від стіни і поволи посунули.

Коли рано на сході пампи показались проміні сонця, на естанції почало ворушитись. Під шопу, в котрій спали ґавці підійшов Рамон і ударяючи зелізним прутом в висячу на клинку штабу дзвонив на сніданок. З шопи вибігали по одному розкудовчені ґавці і спішили до кухні. Сніданок складав ся з мате (мелене листє з дерева тої самої назви, яке приготовляєть ся на спосіб чаю і якого уживають майже в цілій полудневій Америці) і сухих прісних коржів. На провінції в Аргентині на сніданок більше нічого не дають робітникам. Мате є досить поживна і визначаєсь тим, що відганяє спрагу.

На голос дзвона схопили ся і наші товариші. Вони позлазили з твердої постелі і натягали зболілі надушені кости. Коли ґавці вже поснідали і подались в степи, Рамон закликав на сніданок товаришів. При сніданку він розяснив їм подрібно, де, що і як вони мали робити. Через пів години відїхали вони з Рамоном на долини, віддалені о пять кільометрів від естанції, де простягались сотки гектарів засіяної люцерни. Того літа люцерна була рідка і дуже мала в наслідок посухи. Дощ, який падав попередного дня був одиноким більшим дощем на цілих три місяці весни. Земля по дорозі була попукана так, що в деяких місцях в пропуклину можна було встромити руку. Попри дротяну огорожу здовж дороги паслись великі череди овець ріжних красок, коров і табуни на-пів диких коний.

На місци застали товариші стояче шатро і всі потрібні до роботи знаряди. Недалеко шатра була загорода, де мали передержуватись коні до роботи.

Під вечір у них вже було все готове, щоби розпочати роботу. Вони були одинокі на сім кінци естанції, що робили сіно, і се їх тішило, бо працювати в товаристві пустих ґавців, або крайно лінивих Ішпанців не справляло зовсім приємности. Того ще вечера привезено для них припасів. Готовленем їжі мали займатись вони самі. Вечір був на причуд гарний, комарів було мало. Товариші полягали в зеленій люцерні і дивились в небо. З далека доносилось до них рохкане жаб, а тутже за ними злегка похрюкували коні. Все того вечера складалось до приємних почуть.

Єфрем, який був більше вразливий і більше романтичний від свойого брата і Остапа не міг влежати спокійно. Він рвав ніжні листки люцерни і жував їх в роті, то знов жмітками кидав їх межи коні; відтак на хвилю переставав і вдивляв ся в небо, та слідив зором за зьвіздами.

— Єслиб я так гарно почував ся решту мойого житя, як сьогодня, то сейчас приняв бим ся жити безконечно, — з запалом промовив Єфрем. — Такого враженя я не зазнав ще відколи був малим хлопцем; ще тоді як пас коні. Тоді я любував ся цілим сьвітом, бо тоді я того сьвіта не знав. Сьогодні я любуюсь ним сьвідомий того, що завтра від сходу сонця по захід моє тіло не буде належати до мене, але до Дон Патріція, котрий купує його в мене за три пези і фунт баранини та пару сухарів — за цілий довгий соняшний день. А всетаки мені приємно, мабуть тому, що не богато таких вражінь приходить ся переносити нам, робітникам на нашому віку. Борба за наше нужденне істноване приглушує в нас всі ніжні почутя до краси і любощів, а робить з нас немов деревляних автоматичних ляльок, що попавшись в руки збиточних богацьких дітий не мають ні хвилини супокою.

Карпо і Остап прислухувались сему фільософаню Єфрема з видимим чутєм. Особливо Карпо дуже любив слухати свойого брата, коли той попадав в такий "студентський настрій". Єфрем зауважив, що його солільокійо подїлало на брата та на Остапа і далї продовжав:

— Або дивитись на зорі — такі все веселі, усьміхнені, все вільні і свобідні і від нікого не залежні, так і дивлять ся на нас. Вони ті самі, що і в Катеринославі; мабуть заглянули мене тутечки і дивують ся, яка то мара мене аж сюди загнала. А бачили вони мене кождого вечера, як я ходив в заводи до роботи на нічну зміну... Ех, братчики, давай засьпіваємо; в мене аж душа рветь ся.

Згадка про пісню розколихала зовсім понурість Карпа та Єфрема; в них пробудились ті ніжні чутя, які час від часу завмирають в робітнику і всі три немов на розказ видали з могутних грудий пісню; видали таку пісню, яка й підходила під їх настрій. Зразу тихо, як і слідувало, а відтак дужче понеслась чаруюча "Реве та стогне". Сьпів їх був бездоганний, бо виходив з глубини душі, оповіяної благим почутєм, і самі вони, як Українці, були вродженими сьпіваками. Вітер ледви повівав і забирав від них чутні слова пісні і ніс їх по широкій арґентинській рівнині.

При послідних словах пісні роздались лиш легкі зітханя, немов сим тром зворушеним серцям лекше стало.

Після сього настала знов мовчанка і кождий з товаришів понурив ся в спомини.

(Дальше буде).

ДАВНІЙШЕ І ТЕП

Коли поглянемо на історію людськости, то побачимо, як бороли ся пригноблені і позбавлені прав верстви народу за своє увільнене від злиднів тіла і духа. Великі маси народу, що жили в убожестві, домагали ся господарської, суспільної і правної рівности з иншими частинами народу, вони домагали ся участи в користаню з природних і культурних дібр, вони боронили своє право на людську гідність і домагали ся становиска гідного людини.

Але верхні верстви народу ніде і ніколи не йшли на зустріч вільним бажаням низших верств народу, навідворіт, вони вели з ними завсіди завзяту, уперту боротьбу. Так розвинула ся боротьба поміж ворожими клясами.

Ся клясова боротьба, що ведеть ся то отверто то тайком, то силою то хитрощами поклала своє пятно на цілу історію людськости. Політична історія, що оповідає нам про війни та про героїв, про князів та завойовників, мовчить про клясову боротьбу; не звертає уваги на сі події і історія культури. Але суспільна історія звертає наші погляди на давно забуті партії минулих часів людськости. І вона нам показує, що боротьба пролетарів минулих часів за своє увільнене була з виїмками безуспішною. Великі маси людий були і лишили ся убогими. Не зважаючи на всі змагання, не усунено злиднів мас люду. Ані повстаня невільників старих часів, ані суспільні рухи християнства, ані селянські війни середних віків, ані боротьба ремісничих помічників в середньовічних містах не спромогли ся усунути визиску одних людий другими, що болячку на тілі суспільства. Визиск низших кляс середними і висшими лишив ся тим-же самим і в добу старого невільництва і під пануванем середньовічного февдалізму і сучасного капіталізму. Форма змінила ся, але зміст лишив ся той сам.

Се суспільно-історичне явище, котре наповняє сумом кождого приятеля людськости, має дві причини, з котрих одну треба шукати в відносинах а другу в людях. Природа є перш за все — скупа: вона не дає своїх дарунків по добрій волі, а люди ще не навчили ся здобувати їх і примусити сили природи служити собі; через те наслідки людської праці за малі для того, щоби забезпечити кождому істноване, відповідаюче його людській гідности. Друга причина лежить у людській темноті: люди були неосьвічені і суєвірні, вони гадали, що Бог того хоче, щоб пани брали собі більшу і ліпшу частину, а "холоп" живив ся тим, що падає зі стола

ще тако одностай ти боро

А тепе піталізм ційні си людськ розвину зробили

Немен народна суваєть маси чені. І дій гру ність, о дають з біди. П організо бу.

Те, ще дали, щ вим бо пер ста організа нів, з душевл правлен Розпуч них мас нову, р трої з ся при ний р людино ники. значно тепер волити ле коли вень з го сус більш дивлят дою, т потреб ня — як кий ці нім і ють р но. Т ся. Як тарськ мо, к краї, зовсім ників ки р на Мо льша незор мо м поля умов вень мора.

ЩО ЧЕКАЄ ТЕБЕ КОЛИС

ЕВГЕН ГУЦАЛЛО.

Цікаво поговорити про те, чи спр коли сьвітови конець, чи ні. Так зв письма, чи то вони християнські, чи релігійних сект, говорять про конець с нехай там сьвяті пророцтва говорять їх на боці. Ми поговоримо про ко та, беручи за підставу до нашої розв те, що дала наука, научні обчислен досьвід. Я зі свого боку зазначую, головно лиш частину тої матерії, яку звести до купи, щоби знати основно питаня, як ось наше. Та додам ще заступаю ось тут погляди астронома гельма Маєра.

Питаючи про конець сьвіта, пит ред чи може мати котра будь річ св чи може загинути яка будь річ без сл дина вмирає, лишає потомків, лиш тіло в землі. Те все зігниває, перер в таку матерію, котру може їсти чер ти ростина і другі істоти. Отже ч пропав безслідно, його части живуть істотах, себто чоловік скінчив ся як ловіка, але його части не пропали. і другі річи. Візьмім ростину, от хо ницю. Росте стебло з колесом на в но жие, дозріває, себто старіеть с всохне, впаде, з нього буде гній, а з лоса кільчить ся в тому гноєви і нова пшениця. Ось камінна скала. вічна. Так де, ні. Дощ звохчує її, мороз, вода мерзне і розпирає скал